

concept
news
zones
archive
web_cam
links
partners
contacts
for LIETUVA
UNESCO

Renata Baltrušaitytė: Vėl užvirė aistros dėl "Lietuvos" kino teatro išsaugojimo 2006-07-20

2006 07 20 veidas.lt

Renata Baltrušaitytė:

Vėl užvirė aistros dėl "Lietuvos" kino teatro išsaugojimo

Žiemą Vilniaus knygų mugėje viešėjusio norvegų rašytojo Larso Saabye Christenseno romane "Įbrolis" yra tokia scena: sužinoję, jog Osle griauamas kino teatras "Rosenberg", kuriame vykdavo romantiški jų jaunystės pirmieji pasimatymai, herojai skuba įvykio vieton ir suspėja išpirkti šiukšlių konteineryje atsidūrusias mėgstamiausias kino salės kėdes. Parsiveža jas namo, pastato savo balkone ir atsisėdę tylėdami tarsi intriguojantį filmą stebi saulėlydį. "Lietuva" be "Tarybų" nežinau, ar daug atsirastų kinomanų vilniečių, panašiu būdu išsaugojusių mėgstamiausias kėdes iš nebeegzistuojančių kino teatrų "Helios", "Vilnius", "Pergalė", "Tėvynė", "Pionierius", "Kronika", "Spalis", "Aušra", "Neris", "Taurus", "Lazdynai", "Taika", "Aidas"... Jaunesnės kartos skaitytojai turbūt nustebės išgirdę, jog Vilniuje apskritai tiek kino teatrų būta. Skirtingus jų pastatų likimus sieja viena: su kinu jie nebeturi nieko bendra. Dauguma virto parduotuvėmis, naktiniais barais ir restoranais, tik porai pasisekė tęsti savo egzistenciją Dievo namų ("Kronika") ar kultūros centro ("Pionierius") pavidalu. O tų, kuriems itin nepasisekė, tiesiog nebeliko ant sostinės žemės paviršiaus (pavyzdys - Antakalnio "Neris"). Prie nesėkmingųjų greitai žada prisidėti dar vienas - didžiausia Respublikoje kino sale keturis dešimtmečius didžiavęsio kino teatras "Lietuva". Pasakojama, jog 1965-aisiais, kai šis kino teatras tik atvėrė duris, vyresni lietuviai važiuodavo prie jo širdžiai mielu užrašu ant fasado pasigėrėti: juk "Lietuva", tik pamanykit, ten buvo parašyta be "Tarybų"... Užžėlę takeliai Per tuos dešimtmečius "Lietuva", kaip ir Lietuva, matė visokių ideologijų ir valdžių. Būta ir tuščių salių, ir per aikštę vinguriuojančių eilių prie kasų. Po 1997 metų rekonstrukcijos, atliktos paėmus iš banko paskolą, gerokai apsiurusi "Lietuva" vėl ėmė priminti civilizuoatą kino teatrą su pasaulinius standartus atitinkančia vaizdo bei garso technika ir vienu didžiausių Europoje kino ekranu. "Nepaisant to, kad turėjome gražinti nemažą paskolą, kino teatras dirbo pelningai", - ir šiandien kartoja buvusi jo vadovė Vida Ramaškienė bei priduria, jog tai įrodančius dokumentus kruopščiai saugo: tikisi, jog ateityje jų prisireiks. Tačiau į "Lietuvos" kino teatro patalpas kelias V. Ramaškienei galutinai užkirstas nuo praėjusio rudens. Nuo tada jokia dingstimi ir už jokių nuompinigių nei jai, nei kitiems kultūros renginių organizatoriams nebepavyko įsprašyti į tuščio, juodais langais į Senamiestį liūdnei žvelgiančio pastato vidų. Tačiau buvusieji direktori ir šiandien rūpi, ar belikę salėse kėdžių ir kaip nešildomo pastato vamzdynai ištvėrė žiemą. Tik naujesiems "Lietuvos" savininkams tai visiškai neįdomu. "Užžėlusiu takelių" taktika, spėja V. Ramaškienė, jie bando priversti miestiečius užmiršti, jog šioje vietoje egzistavo visuomeninė erdvė. Kai tai bus pamiršta, niekam neberūpės ir tai, kas ir kaip kino teatro vietoje statoma - žinoma, pirma nuvertus jį nuo pamatų. "Ši situacija Europos kontekste nėra originali: daug kur brangesnėse miestų vietose stovinčios kino salės yra viliojantis kašnelis verslininkams. Jų likimas priklauso nuo to, kaip efektyviai vietos bendruomenė geba apginti savo viešuosius kultūrinius interesus", - teigia buvusi "Lietuvos" vadovė. Pilietiško mokykla Kol kas amnezija vilniečiai nesiskundžia. Atvirkščiai: atrodo, "Lietuvos" kino teatro istorija jiems tapo tikroju, su jokiais politinėmis jėgomis nesusijusio ir jokiais finansinėmis "injekcijomis" neremiamo

pilietiško mokykla. O tokiam pilietiškumui skatinti, pasirodo, visai nereikia kurti gražiai skambančių brangių ir nerealių programų: reikia tik keleto entuziastų, kurie tikėtų, jog aiškiai išreikšta visuomenės valdininkams turėtų būti aukštesnis įstatymas, nei jų suraizgytos juridinės ir finansinės pinklės. Ir manančių, kad verta kovoti dėl "Lietuvos" nepaisant besikeičiančių merų ar kultūros ministrų. Kovoti tol, kol kino teatras dar stovi, galbūt kovoti netgi tada, kai jo sienų nebebus, reikalaujant, kad šioje sostinės vietoje išdygtų ne dar vieni nieko miestiečiams nereikiantys privatūs apartamentai, o Vingrių šaltinius atidengiantis parkas ir universalus kultūros centras, kurio labai stinga miestui, pasiryžusiam tapti 2009-ųjų Europos kultūros sostine. Vieni tokių entuziastų - menininkai Nomedas ir Gediminas Urbonai - teigia, kad jiems jau nusibodo valdininkų replikos apie tai, kur jie buvo 2002-aisiais, kai vyko "Lietuvos" privatizavimas, ir įtarinėjimai, jog kova dėl kino teatro tėra naujos aktyvios meninės raiškos (beje, pastebėtos ir gerai įvertintos užsienio kolegų) forma. Pernai jie organizavo daugiau nei 60 įvairaus tipo akcijų, kuriomis siekė atkreipti dėmesį į "Lietuvos" kino teatro uždarymą. 2005 m. "Kino pavasario" festivalio metu menininkų šeimos organizuota "Protesto laboratorija" surinko septynis tūkstančius išsaugoti kino teatrą reikalaujančių gyventojų parašų, o praėjusios savaitės viduryje internete paskelbta peticija šiuo klausimu tik per keletą karštos vasaros dienų sulaukė daugiau nei keturių tūkstančių Lietuvos skaitytojų pritarimo. Menininko atsakomybė Pirmiausia tiesiai pasiteiravau G. Urbono, kam jam viso to reikia. Juk Pilaitės gyventojai kovoja, kad vasarą šalia savo namų galėtų džiaugtis mišku ir ežeru, o ne golfo laukais, žirmūniškiai - kad pro langus

matytų senus mežius ir vaikų supynes, o ne kitą daugiaaukštį, pakruojiskiai kiaušų mėšlą į Vilnių veža tam, kad neužsispaudę nosių galėtų išeiti į savo kiemus - tokią kovą nūdienos konformistinių pažiūrų pilietis dar pajėgus suprasti. Bet kam Antakalnyje gyvenančiam Gediminui taip mirtinai prisireikė "Lietuvos" kino teatro?.. "Tiesiog suvokiau, kad neva kovingas socialiai angažuotas menas, kurio šiandien pasaulyje labai daug, nebeturi jokio realaus poveikio savo aplinkai, - aiškina G.Urbonas. - Žmonės ateina, įvertina menininko išmonę ir išeina, o tikrovė lieka kaip buvusi. Ar to užtenka, kad galėtum miegoti ramiai ir jaustis gera visuomenei padaręs? Man - neužtenka. Čia menininko atsakomybės klausimas. Nenoriu tyliai taikytis su tuo, jog mano mieste vyksta neteisingi, man ir tūkstančiams kitų nepriimtini dalykai". Anksčiau G.Urbonas buvo vienas iš nevalstybinio kultūros centro "Geležinis kablys", 1993-1996 m. veikusio buvusių Geležinkelininkų kultūros rūmų pastate, kūrėjų. 2000 m. dirbo tarptautiniame "Transakcijos" projekte, skirtame posovietinio žmogaus aukos būsenos tyrinėjimams. "Ten pamačiau, kaip giliai mūsų žmonėse įsišaknijęs tas aukos kompleksas. Štai kodėl valdininkai ir globaliam kapitalui atstovaujantis verslas leidžia sau taip neatsakingai ir trumparegiškai elgtis su visuomene", - teigia Gediminas. 2005-aisiais vilniečių surengtos "Protesto laboratorijos" patirtis pasirodė labai įdomi pasauliui, nes kova su nacionalinių kultūros tradicijų ir apskritai jokių moralės normų nepaisančiais tarptautiniais koncernais visur aktuali. Apie savąją kovos patirtį Nomedą ir Gediminą jau pasakojo Amsterdamo, Frankfurto, Oslo, Dortmundo šiuolaikinio meno parodų lankytojams. Jie pakviesti net į Pietų Korėją, kurioje taip pat atkurs "Protesto laboratoriją" ir demonstruos jos archyvą.

Neramus vidurvasaris

Naujoji internete skelbta peticija "Pasirašyk už "Lietuvą" ir formuok kultūros politiką" reikalauja atsakingų valdžios institucijų svarstyti galimybę suteikti buvusiam "Lietuvos" kino teatrui nacionalinės svarbos statusą ir išpirkti jo pastatą iš privačios bendrovės. Taip pat atsižvelgti į visuomenės reikalavimus ir sustabdyti žemės sklypo, kurio adresas Pylimo g. 17, detaliojo plano rengimo procedūras iki to laiko, kol nesibaigs minėti svarstymai.

"Lietuvos" kino teatro likimas liudija visoje Lietuvoje įsigalėjusią tendenciją naikinti nekomercines viešosios kultūros erdves ir kelia esminius klausimus apie mūsų miesto kultūros politiką. Kokiais prioritetais remiantis ji formuojama - komerciniais investuotojų poreikiais ar platesniu viešuoju interesu?" - klausama šioje peticijoje. Taip pat teigiama, kad pastato neturinio kino teatro grąžinimas visuomenei taptų vienu simboliškesnių ženklų, rodančių, kad valstybė turi valios ir yra pajėgi šią tendenciją reguliuoti.

Ši peticija atsirado po liepos 4 dieną Vilniaus savivaldybėje "Lietuvos" kino teatro pastatą įsigijusios bendrovės "Rojaus apartamentai" surengto viešo detaliojo projekto svarstymo, į kurį sostinės gyventojai atėjo nešini savo poziciją ginančiais plakatais.

Nors susirinkimas savo pobūdžiu priminė bendrovės atstovų bei karštą vasaros dieną nepatingėjusių svarstyme dalyvauti vilniečių diskusijos pradžią, galiausiai pastarieji išsiaiškino, jog ji ketinama užprotokoluoti kaip procedūriškai būtiną galutinį detaliojo projekto svarstymą su visuomene, ir tokiai formulotei ryžtingai pasipriešino.

Argumentas - privalomas detaliojo plano sprendinių pasekmių poveikio vertinimas, kurio projektą pristatęs architektas Algimantas Nasvytis nepateikė. Dabar "Rojaus apartamentų" užsakymu detalų planą rengę "Jungtinių architektų dirbtuvių" architektai A.Nasvytis ir Gediminas Paslaitis privalės projektą papildyti reikalaujamomis paveldosaugos, urbanistikos, inžinerinės infrastruktūros ir transporto bei aplinkosaugos specialistų išvadomis bei surengti dar vieną viešą svarstymą.

Dangoraižio nebus

"Jaučiamės kaip žvaigždės: vos spėjame bėgioti po atsakingų institucijų posėdžius, diskutuojame ir tiesiogines laidas. Abu visur niekaip nespėtume, tad su profesoriumi vaidmenis dalijamės", - pasitikęs "Veido" žurnalistę linksmi pasakojo jaunas A.Nasvyčio kolega G.Paslaitis.

Nors architektą džiugina visuomenės dėmesys jo projektui ir būsimoms statyboms Senamiestyje, prisipažino esąs šiek tiek nusivylęs, kad su projekto autoriais vilniečiai mieliau diskutuoja protesto laiškais ir peticijomis nei akis į akį. "Juk nesislapstome - dirbame miesto centre, skelbėme savo adresą ir telefonus. Ar nors vienas iš peticiją pasirašiusių asmenų buvo užėjęs ramioje aplinkoje su mumis apie tai pasikalbėti? Iki šiol - nė vienas", - teigia G.Paslaitis.

Jo nuomone, 18 metrų suklypusių šaligatvio plytelių priešais "Lietuvos" kino teatrą, kurių vietą taip pat užimtų naujasis pastatas, vargiai galima vadinti reikšminga aikšte ar dideliu praradimu visuomenei. "Juk svarbiausias - funkcinis paveldas projekte išsaugotas: dabartinio kino teatro priestato vietoje numatyta įrengti dvi nekomercinio kino teatro sales, kurias savivaldybė įsipareigojo miestiečiams išpirkti", - tvirtina G.Paslaitis.

Dažniausiai girdimą priekaištą - perimetrinį sklypo užstatymą - A.Nasvytis atmeta, nes Pylimo gatvėje dauguma senųjų pastatų šitaip statyti, o skverai, aikštės atsirasdavo šalia Senamiestio gatvelių kryžkelių. "Pastatų atitraukimas nuo gatvės būdingas sovietmečio statiniams - kino teatrui ir poliklinikos priestatui, nes jau tuomet buvo planuojama gatvę ateiptyje platinti, kad tilptų stoties link riedantis transportas", - teigia profesorius. Pasiteiravus, ką tuomečiai architektai planavo daryti su prie gatvės stovinčiais senaisiais namais, A.Nasvytis tik atlaidžiai šyptelėjo: "Argi tai buvo problema? Pasižiūrėkite į Vokiečių gatvę...".

Įkyrėjo architektams ir nepagrįsti kaltinimai, neva jie Senamiestio teritorijoje projektuoja naują stiklinį dangoraižį. "Juk aiškiai pasakėme ir parodėme projekte, kad naujasis pastatas nebus aukštesnis, nei šalia esantys senieji namai - tai akivaizdu. Trys aukštai ir mansarda - viskas", - garantuoja G.Paslaitis. Beje, tik nedaugelis akių pastebi, jog dabartinis kino teatro pastatas yra keliais metrais aukštesnis už savo

kaimynus, nes vykusiai apgalvota pastato forma bei atvira perspektyva iš gatvės pusės aukščio skirtumą optiškai slepia.

Paveldosaugininko priekaištai

Vis dėlto daugelis už "Lietuvą" šiandien pasirašančių nedrįstų teigti, kad pats kino teatro pastatas yra saugotina architektūrinė vertybė, juolab tai tėra konkrečiai vietai pritaikytas tipinis sovietmečio projektas. Netgi G.Urbonas būtų linkęs ateityje čia regėti šiek tiek kitaip atrodantį daigafunkcinį kultūros centrą.

Nevadintų kino teatro architektūrinė vertybe ir seniai statybas Vilniaus senamiestyje stebintis bei dažnai savo nuomone viešai reiškiantis paveldosaugininkas Algimantas Gražulis. Tačiau jis nesutiktų su A.Nasvyčiu, kad šio sklypo urbanistinė logika reikalauja perimetrinio užstatymo: juk kitoje gatvės pusėje esantys grafų Tiškevičių rūmai (dabartinis VGTU pastatas, amžiams bėgant patyręs kelias nelabai sėkmingas rekonstrukcijas) buvo statomi galvojant apie gražų vaizdą į Vingrių šaltinius. Todėl šis sklypas ir buvo likęs tuščias, jei nekreiptume dėmesio į XIX a. pab. - XX a. pr. trumpam išdygusius ir dar prieš Antrąjį pasaulinį karą nugriautus nereikšmingus medinius pastatus.

A.Gražulis taip pat norėtų projekto autoriams priminti, jog dar 2000 m. Valstybinė paveldo komisija pareiškė nepritaranti požeminių garažų statyboms istorinio Vilniaus centro ribose, ir jos sprendimo iki šiol niekas nėra atšaukęs. Žinoma, jei "atšaukėjais" nelaikytume požeminių garažų Gedimino prospekte iniciatorių Artūro Zuoko ir Algirdo Mykolo Brazausko, kurių blogu pavyzdžiu sekantys architektai Vilniaus senamiesčio teritorijoje dabar jaučiasi drąsūs ir nebaudžiami. G.Paslaičio ir A.Nasvyčio projekte po naujuoju pastatu taip pat numatyta net 120 vietų požeminė stovėjimo aikštelė - tai reiškia, jog kasdami ją statybininkai brausis į miesto gynybinės sienos prieigas.

"Seniai kalbama, kad transporto srautus Senamiestyje reikia mažinti įrengiant patogias stovėjimo aikšteles už jo ribų, nes vibracija, triukšmas ir tuo labiau požeminių garažų rausimas kenkia 1994 m. į UNESCO pasaulinio paveldo sąrašą įtrauktam objektui. O kas daroma? Kas šiandien statoma dešiniajame Neries krante prie Karaliaus Mindaugo tilto, kur buvo numatyta vieta į Senamiestį atvykstančių žmonių automobiliams statyti?.." - retoriškai klausia A.Gražulis.

Registruoti - nelygu saugoti

Sostinės mero pavaduotojas Vitas Karčiauskas, prieš tai dirbęs Kultūros paveldo centro direktoriumi ir gerai išmanantis paveldosaugos problemas, priverstas pripažinti: dygsta toje vietoje dar vieni stikliniai apartamentai, žadantys didelį pelną. O šalia liūdnai stovi kaip ir "Lietuvos" kino teatras nebenaudojami Kultūros ir sporto rūmai, neseniai dėl pirmosios šalies vantinės stogo konstrukcijos ir jiems būdingo architektūrinio brutalizmo stiliaus netikėtai, net ir savivaldybei, įtraukti į Kultūros vertybių registrą. Logiškai tai reikštų, jog dabar su šiais rūmais turėtų būti elgiamasi panašiai kaip su "Pramogų banku" paverstą "Pergalės" kino teatru: bent jau "dėžutė" rekonstruojant privalės būti maksimaliai išsaugota. Tačiau V.Karčiauskas mano kitaip: "Įrašymas į Kultūros vertybių registrą dar nereiškia, kad objektas paskelbtas saugomu. Tai - paties vertybės fakto konstatavimas, ne daugiau. Tolesnę proceso eigą įsivaizduočiau taip: pastatą iš privačių rankų mes vis dėlto išpirksime, nes derybos jau pradėtos, tada atliksime tyrimus, matavimus, pasiūlysiu savus variantus ir galiausiai bus priimtas sprendimas: nesaugoti". Nors kalbama apie pastatą, kuriame vyko šalies istorijai reikšmingas Steigiamasis Lietuvos Sąjūdžio suvažiavimas, V.Karčiauskas mano, jog tokia išeitis - protingiausia: "Specialistai mane įspėjo, kad su vantiniais stogais juokauti negalima: užtektų nutrūkti vienai surūdijusiai sijai, ir visi rūmai virstų it kortų namelis. Tuomet ant žydų kapinių turėtume dar ir dideles lietuvių kapines..." - inžinierių žodžius persako mero pavaduotojas.

O štai aikštę priešais "Lietuvos" kino teatrą V.Karčiauskas pavadino "išmuštu Senamiesčio dantimi" ir džiaugėsi, kad pagaliau šios urbanistinės švarplės Pylimo gatvėje nebeliks. Į projekte numatytas nekomercinio kino sales savivaldybė žada iškelti "Skalvijos" kino centrą, kuriam irgi teks apleisti dabartines savo patalpas. O "Lietuvai" - sudie...

Apie šviesą ir tamsą

"Žinoma, vien kinui rodyti toliau naudoti tūkstančio vietų salę būtų prabanga. Bet "Lietuva" pasižymi puikia akustika, pernai įtikusia net išlepintai Vilniaus festivalio publikai. Taigi ši salė galėtų būti universali, juolab kad panašaus dydžio kultūrinių erdvių miestui labai trūksta", - teigia V.Ramaškienė. Juk sukurti naujus kultūrinės traukos centrus - sunku, o sugriauti buvusius - paprasta...

O baigsiu tuo, kuo pradėjau - L.S.Christenseno "Įbroliu": "Inventorius buvo nešamas lauk ir šveičiamas į didžiulius, visą gatvę užgriozdinusius konteinerius. Štai dinga dar viena vieta. Bet vaizdų niekas negalėjo išmesti. Negalėjo sugrūsti šviesos į juodus maišus ir išbrukti jos lauk. Liko kažkas, ko niekada negalėsime atsikratyti. Tai guodžia".

"Lietuvos" kino teatro vizitinė kortelė

• Statytas 1965 m., priestatai - 1980 m. ir 1997 m.

• Bendras pastatų plotas - 2169 kv. m.\

• 2002 m. "Turto vystymo grupė" ("Vilniaus prekybos" grupės dalis) už 3 mln. Lt nupirko 92,60 proc. "Lietuvos" kino teatro akcijų. Privatizuojant buvo numatyta, kad pirkėjas trejus metus negali keisti kino teatro paskirties. 2005 m. iš "Vilniaus prekybos" pastatą įsigijo UAB "Rojaus apartamentai", kuri jo vietoje ketina statyti naują namą. Jame 4816 kv. m numatoma skirti prašmatniems butams, 1828 kv. m - komercinėms patalpoms ir 1023 kv. m - kino teatrui.

<http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/44c09efe7416a.3?veidas=58a9ee0d993c7b1>